

LUND UNIVERSITY

Den regionala befolkningsstatistiken i Tabellverket - en databeskrivning

Lundh, Christer

2003

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lundh, C. (2003). *Den regionala befolkningsstatistiken i Tabellverket - en databeskrivning*. (Lund papers in Economic History; Nr 91). Department of Economic History, Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Lund Papers in Economic History

No. 91, 2003

Population Economics

Den regionala befolkningsstatistiken i Tabellverket – en databeskrivning

Christer Lundh

Lund Papers in Economic History
ISSN 1101-346X
ISRN LUSADG-SAEH-P--03/91--SE+26

© The author(s), 2003
Printed by KFS, Lund, Sweden, 2003

Orders of printed single back issues (no. 1-65)
Department of Economic History, Lund University
Postal address: P.O. Box 7083, S-220 07 Lund, Sweden
Telephone: +46 46 2227475
Telefax: +46 46 131585

Full-text electronic issues (no. 60, 61, 66--)
www.ekh.lu.se

Den regionala befolkningsstatistiken i Tabellverket – en databeskrivning*

Christer Lundh

Tabellverkets befolkningsstatistik är genom sin detaljrikedom under en tidig period unik i ett internationellt perspektiv. Endast i Finland, som var en del av Sverige fram till 1809, finns en motsvarande statistik. Framför allt är det befolkningsstatistiken för Sverige som helhet som har använts i olika historiska översikter och demografiska analyser. Denna baseras på Tabellverkets generaltabeller och den korrigering av dessa som gjordes i slutet av 1800-talet av bland annat Gustav Sundbärg i syfte att skapa en sammanhängande nationell statistik över befolkningsutvecklingen 1750–1859 som kunde länkas till SCB-statistiken från 1860. Sundbärgs insats bestod dessutom i att beräkna folkmängdens fördelning efter kön, ålder och civilstånd, en kombination som saknades i Tabellverkets folkmängdstabeller. Resultaten av Sundbärgs arbete publicerades löpande i *Statistisk tidskrift* och ingår idag i SCB:s publikationer över Sveriges historiska befolkningsstatistik.¹ Utöver den historiska befolkningsstatistiken för riket som helhet har material ur Tabellverket för enskilda församlingar använts i lokala socioekonomiska och befolkningshistoriska undersökningar.

På regional nivå, t.ex. på länsnivå, finns emellertid ingen publicerad historisk statistik som täcker hela tabellverksperioden 1749–1859. Detta beror delvis på att någon översyn av den officiella statistiken motsvarande den som Sundbärg gjorde för riket som helhet inte har gjorts för länen. Sundbärg har publicerat en del uppgifter om befolkningsutvecklingen i länen, men tonvikten ligger vid slutet av 1800-talet med vissa tillbakablickar. Detaljerad statistik nöjde sig Sundberg med att

* Detta arbete har utförts inom ramen för projektet ”Giftermålsåldern i Sverige 1750 – 1900. Trender och regionala variationer”, finansierat av Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet (HSFR). Bidrag till inköp av data har också erhållits från Programmet för ekonomisk demografi vid Lunds universitet, med finansiellt stöd av Socialvetenskapliga Forskningsrådet (SFR). Jag vill tacka Inez Egerbladh för värdefulla synpunkter på manuset.

¹ *Historisk statistik för Sverige; Befolkningsutvecklingen under 250 år.*

publicera för enstaka år som därmed får karaktären av referenspunkter, medan de serier som redovisades kontinuerligt för längre perioder var mer summariska och gällde hela länsbefolkningen sammantaget.²

Det finns alltså ingen publicerad länsstatistik över folkmängden och befolkningsförändringarna med en noggrann uppdelning på kön och ålder eller på kön och civilstånd, så som dessa uppgifter redovisas i Tabellverket. Inte heller den brist i statistiken som Sundbärg försökte åtgärda för hela Sverige, att det i folkräkningarna före 1870 saknas uppgifter om befolkningens fördelning efter kön, ålder och civilstånd i kombination, har någon försökt åtgärda på länsnivå. En bidragande orsak till att någon länsstatistik inte har kommit att publiceras är förmodligen att de regionala sammanställningar som gjordes inom ramen för Tabellverket under vissa perioder gällde stift och under andra län, vilket försvårar skapandet av kontinuerliga serier för länen. Före datoråldern har förmodligen också alternativet att aggregera församlingsstatistiken i enlighet med länsgränserna bedömts som alltför tidskrävande, liksom att kvalitetsgranska den regionala statistiken på samma noggranna sätt som Sundbärg gjorde för riket som helhet.

I denna uppsats beskrivs hur Tabellverkets församlingstabeller kan ordnas för att ge underlag för en tillbakaskrivning av länens folkmängd uppdelad efter kön, ålder och civilstånd från folkräkningen 1870 till 1750. Metoden för en sådan tillbakaskrivning beskrivs i Lundh 2003. Avsikten är att andelen ogifta i åldern 15/50 år skall ligga till grund för skattningar av den genomsnittliga giftermålsåldern i länen, samt att analysen av regionala variationer i giftermålsmönstret skall breddas även till andra aspekter, t.ex. i allmänna giftermålstalet eller årsvariationer i giftermålsfrekvensen.

Det dataunderlag som krävs är, från folkräkningarna, folkmängden i länen uppdelad efter kön och ålder respektive efter kön och civilstånd, och, från mortalitetstabellerna, årliga uppgifter per län för vardera könet om antalet döda efter ålder respektive civilstånd, samt antalet som gifter sig för första gången. I föreliggande uppsats undersöks olika möjligheter att genom sammanslagning av församlingstabeller skapa en homogen och kontinuerlig befolkningsstatistik för länen. Härvidlag diskuteras tre olika principer för urval av länsbefolkningar. Ett slutligt ställningstagande till vilken som är den mest lämpliga urvalsmetoden skjuts på framtiden tills en tillbakaskrivning av befolkningsstrukturen genomförts för de olika populationerna.

² Sundbärg 1876, 1910.

1. Tabellverket

1.1. En svensk befolkningsstatistik

Under den första hälften av 1700-talet sågs, i enlighet med de rådande merkantilistiska idéerna, en stor befolkning som en viktig förutsättning för rikets välstånd. För att klarlägga orsakerna till den brist på folk – och därmed på arbetskraft – som man ansåg rådde, uppkom tanken att summera den svenska kyrkobokföringen till en riksomfattande befolkningsstatistik. Riksdagen beslutade om en plan som från 1749 skulle användas för denna statistiksammanställning, det så kallade Tabellverket.³ Organisatoriskt leddes statistikinsamlingen under de första åren av kansli-kollegium, men 1756 inrättades en fastare organisation: Tabellkommissionen. Denna kom successivt att få en självständig ställning som ett statligt statistiskt ämbetsverk.⁴

Insamlingen av statistik skedde genom att man på central nivå utarbetade tabellformulär som trycktes och sändes ut till sockenprästerna. Varje formulär innehöll en speciell uppsättning tabeller som återkom år efter år. Vid vissa tidpunkter ändrades dock formulärstandarden, varvid oftast nya tabeller tillkom. Kyrkoherdarna i församlingarna fyllde i tabellformulären utifrån sina anteckningar i husförhörlängderna när det gällde folkmängden och utifrån minesteriellängderna när det gällde olika demografiska händelser under året. Sockenstatistiken vidarebefordrades till kontraktsprosterna som sammanställde församlingstabellerna till prostersammandrag, vilka i sin tur skickades vidare till konsistoriet. I städerna sammanställdes folkmängdstabellerna av magistraten.

Under perioden 1749–1773 gjordes parallella läns- och stiftssammandrag, men det var länstabellerna som skickades vidare till central nivå för att bilda underlag för de riksomfattande tabellerna (generaltabellerna). Systemet innebar emellertid problem, eftersom länsstatistiken baserades på uppgifter från konsistorierna över stiftspopulationens uppdelning efter länstillhörighet, vilken inte alltid var korrekt (t.ex. på grund av att en länsdel förbigicks eller dubbelräknades). Under perioden 1774–1795 blev det därför i stället stiftssammandragen som sändes vidare till tabellkommissionen och som utgjorde underlaget för generaltabellerna. Från år 1796 skedde en centralisering genom att prostersammandragen skulle insändas direkt till tabellkommissionen

³ Uttrycket ”tabellverket” syftar på att de tryckta formulär som skulle fyllas i och bilda underlag för statistiken var utformade som tabeller.

⁴ Detta och följande stycken baseras på Arosenius 1928, Fridlitzius & Ohlsson 1985, Kangas 1986 och Sköld 2001. Se också avsnittet ”Introduktion” på DDB:s web-sida över Tabellverket, www.ddb.umu.se/tabellverk/ för en historik över Tabellverket med en utförlig litteraturöversikt.

som i sin tur skulle sköta ytterligare sammanslagningar. För perioden 1796–1859 finns åter speciella länstabeller.

För forskare som eftersträvar att skapa långa, kontinuerliga serier har det alltid setts som ett problem att Tabellverket inte rymmer en länsvis befolkningsstatistik för hela perioden 1749–1859. Ett annat problem är att tabellformulären ändrades vid flera tillfällen, framför allt 1774, 1802, 1811 och 1821, varvid nya typer av statistik krävdes in och i vissa fall äldre statistik övergavs. Som en följd är det inte för alla variabler som de statistiska serierna spänner över hela tabellverksperioden.

1.2. Folkmängds- och mortalitetstabeller

Tabellverket innehåller två huvudtyper av formulär: folkmängds- och mortalitetstabeller.⁵ Folkmängdstabellerna sammanställdes årligen under 1749, 1750 och 1751, men från 1751 och till och med 1775 gjordes folkräkningar endast för vart tredje år och därefter för vart femte år. Tabellerna innehåller uppgifter om folkmängden uppdelad efter kön och ålder, efter kön och civilstånd samt efter kön och yrke/stånd.⁶

Ända sedan 1749 har folkmängdstabellerna innehållit uppgifter om folkmängden efter kön och civilstånd. Civilståndsvariabeln består av kategorierna ogifta, gifta och änkefolk. Tabellerna har också under hela perioden innehållit uppgifter om folkmängden uppdelad efter kön och ålder. Åldersindelningen har varit 0 år (under ett år), 1/2 år, 3/4 år och därefter i femårs åldersgrupper.⁷ Under perioden 1749–1800 var den äldsta gruppen öppen och bestod av alla som var äldre än 90 år. Från folkräkningen 1805 utökades antalet femårsgrupper med 90/94 år och 95/99 år och antalet äldre från 100 års ålder tillfördes som årsvisa grupper. Från 1825 delades gruppen 15/19 år upp i två grupper: 15/17 år och 18/19 år. I folkräkningen 1855 förändras åldersindelningen för personer under 10 år till 0 år, 1/2 år, 3/7 år och 8/9 år.

Folkmängdstabellerna innehåller också tabeller där folkmängden delas upp efter kön och yrke/stånd för hela perioden 1749–1859. Yrkesbeteckningarna är dock inte desamma över hela perioden och kännetecknas dessutom av att klassificeringen är långt mer specificerad för

⁵ För perioden 1749–73 finns dessutom så kallade summariska tabeller, men dessa behandlas ej i det följande.

⁶ Detta och följande stycken baseras på Kangas 1986 och en egen genomgång av tabellformulären. Se också avsnittet ”Material” på DDB:s web-sida över Tabellverket, www.ddb.umu.se/tabellverk/, för en utförlig redogörelse för formulärtyper och formulärinnehåll, samt avskrifter av anvisningarna till prästerna och avbildade originalformulär.

⁷ I originaltabellerna används beteckningarna 0/1 år, 1/3 år, 3/5 år etc. Detta sätt att ange åldersintervall tolkas genomgående av mig som att den övre åldersgränsen i ett intervall inte ingår i intervallet, dvs. att 0/1 år avser < 1 år, att 1/3 år avser 1 år och äldre men < 3 år, etc.

yrken utanför än inom det traditionella jordbruket.⁸ Yrke/stånd i kombination med kön och civilstånd finns i tabeller 1775–1800 och 1840–1855.

Folkmängdstabellerna innehåller dessutom från 1805 uppgifter om antalet hushåll efter storlek och ekonomisk ställning liksom andra slags uppgifter för hela eller delar av perioden, t.ex. om fångar, fattiga, handikappade, lappar, in- och utflyttade, kvinnor och barn. I specifikationerna (från 1805) anges folkmängden fördelad efter kön, civilstånd och ålder för enskilda församlingar ingående i pastorat samt andra uppgifter som rörde boskapsmängd och odlad och öppen jord i församlingen (1805–1820).

Mortalitetstabellerna sammanställdes årligen och innehöll statistik som belyste olika aspekter av de demografiska händelser som inträffat under året: födelser, giftermål, dödsfall och flyttningar (från 1821). Antalet levande födda finns i tabellformulären redan från 1749, uppdelat efter kön, äktenskaplig börd och födelsemånad. Även födslar av tvillingar och andra slags flerbörd finns från 1749. Från 1774 finns moderns ålder vid barnafödelse angiven i femårs åldersgrupper. Från 1831 finns uppgifter om antalet födda, uppdelat efter kön, födelsemånad och ståndstillhörighet samt om moderns ekonomiska villkor. Summan av dödfödda finns med i tabellerna, uppdelad efter kön, äktenskaplig börd och födelsemånad.

Giftermålen belyses i tabellformulären från 1749 genom uppgifter om antalet under året ingångna äktenskap, uppdelat efter vigselmånad. Från 1802 finns även uppgifter om antalet ingångna äktenskap uppdelade efter makarnas respektive civilstånd. Mellan 1821 och 1830 finns också uppgifter om antalet vigda personer, uppdelat efter kön, ålder (åldersrelationen mellan makarna) och efter vilket gifte i ordningen som mannen ingick. Från 1831 ersätts detta formulär med ett annat som innehåller uppgifter om antalet vigda personer uppdelat efter kön, ålder (fyra åldersgrupper) och stånd, samt om antalet vigda män i första, andra eller tredje gifte uppdelat efter stånd. Antalet giftermål, upplösta av döden, finns också i tabellformulären från 1749, under perioden 1802–1830 specificerat med vilken av makarna som dött.

Statistiken över mortaliteten är den mest omfattande och rymmer en rad olika kombinationsmöjligheter. För hela perioden 1749–1859 finns uppgifter om antalet under året döda, uppdelat efter kön och ålder i femårs eller mindre åldersgrupper, liksom antalet döda uppdelat efter kön och civilstånd. Även antalet döda, uppdelat efter kön, ålder (varierande antal åldersgrupper) och dödsorsaker finns för hela perioden 1749–1859.

⁸ För en diskussion om möjligheterna att skapa tidsserier utifrån yrkesuppgifterna, se Fridlitzius/Ohlsson 1985.

Detsamma gäller antalet döda uppdelat efter kön och dödsmanad. Andra kombinationer av de nämnda variablerna finns för kortare perioder liksom ytterligare indelningsfaktorer, som t.ex. avlidna barns äktenskapliga börd (1802–1859), olyckshändelser (1774–1859), antalet dödsfall på olika offentliga inrättningar (1831–1859) och den avlidnes ståndstillhörighet (1831–1859).

I mortalitetstabellerna finns från 1821 uppgifter om migrationen. Mellan 1821 och 1830 anges det årliga antalet till församlingen inflyttade respektive utflyttade personer uppdelat efter kön. Från 1831 ersätts denna uppgift med en redovisning av nettomigrationen, uppdelad efter kön.

Mortalitetstabellerna innehåller även en specifikationsdel, vari antalet födda och döda av vardera könet kunde specificeras församlingsvis för församlingar som ingick i pastorat och prosterier (från 1802). Under perioden 1802–1820 specificerades även storleken på utsädet och skörden och från 1821 antalet vaccinationer. I ett särskilt anmärkningsfält gjordes särskilda anteckningar om bland annat genomförda dödsstraff, sjukdomar, årsväxten och ”besynnerliga händelser”.

1.3. Tabellverket i DDB:s databas

Tabellverkets originalhandlingar förvaras i olika arkiv. Församlings- och prosterisammandragen finns på landsarkiven, medan länssammandragen och avskrifter av prosterisammandragen finns i SCB:s arkiv på riksarkivet. Länssammandragen finns också mikrofilmade liksom SCB:s prosterisammandrag från och med år 1800. Församlings- och prosteritabeller från landsarkiven har också filmats till och med år 1800.⁹

Demografiska Databasen i Umeå (DDB) har låtit excerpera Tabellverket och överföra det till datormedium. Alla bevarade formulär som fyllts i på församlings- och pastoratnivå (och jämförbar nivå) ingår i databasen, men däremot inte läns- och stiftssammanslagningarna. Tabellverket finns tillgängligt i läsbart skick på internet¹⁰ och för digital bearbetning efter beställning från DDB.

Folkmängds- och mortalitetstabellerna är ordnade på följande sätt i DDB:s databas.¹¹ Varje formulär har en unik kod och utgör den primära identiteten i databasen. DDB identifierar vilket slags geografiskt objekt som avses i formuläret och använder därvid ett internt kodningssystem

⁹ Fridlitzius & Ohlsson 1985.

¹⁰ www.ddb.umu.se/tabellverk/

¹¹ Egerbladh & Sou 2002-12-20, Egerbladh & Sou 2003-02-18, Egerbladh 2003-09-24.

Tabell 1: Antalet geografiska enheter i folkmängds- och mortalitets-
tabellerna, uppdelat efter ekonomisk-strukturell karaktär.

Den geografiska enhetens karaktär	Folkmängds- tabellerna	Mortalitets- tabellerna
Stad	133	120
Blandad stad o landsbygd	37	40
Landsbygd	2706	2807
Speciell	9	10
Summa:	2885	2977

Källa: DDB:s tabellverksdatabas.

Tabell 2: Antalet geografiska enheter som förekommer i folkmängds- och mortali-
tetstabellerna 1749–1859.

LÄN	FOLKMÄNGDSTABELLERNA		MORTALITETSTABELLERNA	
	Totalt antal geogr. enheter	Därav samman- slagningar	Totalt antal geogr. enheter	Därav samman- slagningar
Stockholms stad	17	7	14	3
Stockholms län	116	5	119	8
Uppsala län	86	0	85	0
Södermanlands län	101	7	103	8
Östergötlands län	163	6	167	7
Jönköpings län	167	37	174	40
Kronobergs län	103	22	109	28
Kalmar län	104	4	108	5
Gotlands län	125	39	127	39
Blekinge län	36	1	36	2
Kristianstads län	175	24	179	29
Malmöhus län	320	59	323	61
Hallands län	105	16	104	15
Göteborgs- o Bohus län	99	6	101	9
Elfsborgs län	275	50	287	58
Skaraborgs län	332	83	349	91
Vermlands län	94	4	94	4
Örebro län	66	7	69	9
Vestmanlands län	78	4	80	5
Kopparbergs län	50	12	56	15
Gefleborgs län	51	2	50	2
Vesternorrlands län	85	20	86	21
Jemtlands län	84	25	98	38
Vesterbottens län	29	9	34	16
Norrbottnens län	24	11	25	3
Summa	2885	460	2977	516

Källa: DDB:s tabellverksdatabas.

som täcker olika varianter av geografiska enheter. Varje geografisk enhet klassificeras efter sin administrativa och ekonomisk-strukturella karaktär. I administrativt avseende kan en geografisk enhet klassas som en församling, ett pastorat, någon annan typ av sammanslagning (t.ex. ett prosteri) eller en icke angiven typ av sammanslagning. Av databasen framgår vilka församlingar som ingår i ett pastorat eller någon annan

slags sammanslagning. I ekonomiskt-strukturellt avseende används klasserna: landsbygdsenheter, stadsenheter, blandade stads- och landsbygdsenheter, samt speciella enheter, t.ex. garnisonsförsamlingar eller mosaiska församlingar. Som framgår av tabell 1 utgörs den stora majoriteten av geografiska enheter på landsbygden medan antalet stadsenheter är ganska litet liksom antalet enheter med blandad karaktär. De speciella enheterna är ännu färre.

Som framgår av tabell 2 uppgår det totala antalet geografiska enheter med egen identitet i databasen till 2.885/2.977 stycken. Av dessa var 460/516 sammanslagningar, vilket gör att antalet unika församlingar som förekommer i tabellverksdatabasen uppgår till omkring 2.450 stycken. De sammanslagna enheterna uppgår i snitt alltså till cirka en sjättedel av antalet unika geografiska enheter i databasen. Som framgår av tabell 2 skiljer sig proportionerna mellan församlingar och sammanslagningar åt mellan de olika länen. I Uppsala län finns t.ex. inga exempel på sammanslagningar, medan andelen pastorat m.m. uppgår till en fjärdedel eller mer av det totala antalet geografiska enhetsidentiteter i databasen för län som Gotland, Västernorrland och Skaraborg. Även i andra avseenden som när det gäller antalet församlingar är spännvidden stor mellan länen. Vissa län består av några tiotal geografiska enheter medan andra omfattar hundratals enheter.

Varje geografisk enhet är kodad efter länstillhörighet. I Tabellverket finns inte uppgift om vilket län formuläret avser för hela perioden. Dessutom skedde under tabellverksperioden flera förändringar i länsindelningen – bland annat bildades fyra nya län genom utbrytningar från de ursprungliga: Gävleborgs län 1762, Örebro län 1779, Norrbottens län 1809 och Jämtlands län 1810.¹² I DDB:s tabellverksdatabas ingår förutom den källbundna länsuppgiften en länsindelning som utgår från de administrativa gränserna ungefär vid tabellverkstidens slut. Denna länskodning har genomförts av DDB med utgångspunkt från Öhngren 1977. På så vis representerar ett län samma areal och samma befolkning för hela perioden 1749–1859.

¹² Ytterligare ett län (Svartsjö) bildades 1787 av åtta församlingar från Stockholms län, men dessa återfördes redan 1809 och Svartsjö län upplöstes. ("Material", www.ddb.umu.se/tabellverk/).

2. Metodiska överväganden

Vår strategi för att skapa en statistik över den länsvisa befolkningsutvecklingen är att slå samman uppgifterna i tabellerna för de minsta geografiska enheterna (församlingar och pastorat) i överensstämmelse med länsgränserna vid mitten av 1800-talet. Detta underlättas av att de geografiska enheterna i DDB:s databas redan är länskodade.

Ett alternativ till denna strategi hade varit att använda Tabellverkets egna länssammanställningar. Det finns dock flera skäl att avstå från detta. För det första har tabellkommissionens beslut att under perioden 1774–1795 göra sammandragen stiftsvis i stället för länsvis medfört att det inte går att från detta material få obrutna serier för hela tabellverksperioden. Även om de färdiga länssammanställningarna hade använts, skulle en kompletterande nysammanslagning av socken- eller prostertabeller efter länsgränser ha varit nödvändig för perioden 1774–1795.

För det andra är det troligt att Tabellverkets länssammanslagningarna för perioden 1749–1773 har brister, t.ex. genom att länsdelar förbigåtts eller dubbelräknats. Detta slags brister fanns Sundbärg och korrigerade när han såg över befolkningsstatistiken för Sverige som helhet. Att kontrollera Tabellverkets länssammanslagningar för denna period skulle ha krävt ett omfattande excerperingsarbete.

För det tredje är det mycket svårt att utifrån de redan sammanräknade länssammanställningarna säga något om luckor och brister i grundmaterialet på församlings- och pastoratnivå. Detta kan man däremot göra vid en ny sammanslagning av sockentabeller efter länstillhörighet, och i denna process kan även summer kontrollräknas och information ur olika tabeller kombineras efter önskemål.

För det fjärde är det idag, med datorteknik, möjligt att med relativ enkelhet aggregera sockenvis statistik efter länsgränser, genom att Tabellverkets sockentabeller finns i digital form. Däremot finns, som nämnts, inte länssammandragen i DDB:s databas, varför de skulle ha behövts excerperats och transformerats till datormedium.

Om Tabellverkets sockentabeller hade varit fullständiga och felfria, hade den ovan skisserade aggregeringsstrategin ganska lätt kunnat genomföras genom att de olika geografiska enheterna summerats till län år för år. Tyvärr är det emellertid inte så – det finns luckor i materialet som gör att principerna för sammanslagning måste diskuteras. Luckorna kan ha olika orsaker.¹³

¹³ Punkterna baseras på en genomgång av de datafiler som DDB levererat till projektet, samt på Egerbladh & Sou 2002-12-20, Egerbladh & Sou 2003-02-18, Egerbladh 2003-09-24.

1. Folkräkningarna skedde vanligtvis under det av tabellkommissionen påbjudna året, men kunde också ske under ett angränsande år. Alla församlingar i ett län genomförde alltså inte nödvändigtvis sin folkräkning under huvudfolkräkningsåret. Samtidigt kunde i vissa församlingar folkräkningar genomföras under två eller flera på varandra följande år. För att fastställa ett läns folkmängd måste man, förutom alla församlingar och pastorat som genomförde sin folkräkning under ett huvudfolkräkningsår, också ta med enheter som gjorde sin folkräkning under ett angränsande år, men kontrollera så att man inte också räknade sin folkmängd under huvudfolkräkningsåret. Av tabell 3 (se nedan) framgår att problemet dock är av mindre art. Nästan 99 procent av församlingarna/pastoraten genomförde sina folkräkningar under huvudfolkräkningsåret, medan drygt 1 procent i stället gjorde det under ett angränsande år. Detta är emellertid genomsnittssiffror för hela perioden 1749–1859. Speciellt i början av perioden var det en större andel som inte gjorde folkräkningen under huvudfolkräkningsåret – vid folkräkningen 1757 omkring 17 procent av de geografiska enheterna.
2. Av olika skäl saknas för vissa geografiska enheter folkmängdstabeller och/eller mortalitetstabeller under enstaka år. De flesta geografiska enheterna har någon gång under perioden 1751–1859 en sådan lucka. Endast cirka 400 församlingar/pastorat finns med för samtliga huvudfolkräkningsår och endast cirka 350 enheter finns med i samtliga mortalitetstabeller. Om kraven skärps till att en geografisk enhet skall finnas med i samtliga huvudfolkräkningstabeller och samtliga mortalitetstabeller är antalet under 200.

Huvudsakligen är detta ”bortfall” skenbart och uppstår som en följd av att tabellformulären ibland avsåg de minsta geografiska enheterna, församlingarna, och ibland större administrativa enheter, t.ex. pastorat. Dylika sammanslagningar har ursprungligen gjorts av de präster som rapporterade till Tabellkommissionen, och DDB har kodat den geografiska identiteten i enlighet med vad som finns ifyllt på tabellformuläret. Som en följd av detta uppstår luckor i tabellserierna för de församlingar som under någon delperiod kommit att ingå i pastorat eller andra större administrativa enheter. Endast i sådana fall där dylika sammanslagningar av församlingar till större enheter påverkar länsgränserna eller leder till att tabeller inte fyllts i eller kommit bort utgör de ett verkligt problem. I det övervägande antalet fall torde det röra sig om att befolkningarna i respektive församlingar finns representerade i Tabellverket, i formulär som avser antingen avser en församling eller ett pastorat, men som i båda fallen tillhör samma län. Det är möjligt att med ledning av de geografiska och

administrativa koderna i DDB:s tabellverksdatabas avgöra om det finns reella luckor i materialet som har andra orsaker än den ovan nämnda. Att fastställa om prästernas samredovisning av två eller flera församlingar lett till bortfall av församlingsdata är mycket tidsödande och kan inte göras inom ramen för detta projekt. DDB har i datauttaget i görligaste mån försökt kompensera sådana bortfall med uppgifter hämtade från landsbygdsförsamlingarnas specifikationstabeller (1800-talet).

3. Det förekommer också att enstaka tabeller i folkmängds- och mortalitetsformulär är ofullständigt ifyllda eller innehåller motsägelsefulla eller uppenbart felaktiga uppgifter. Ibland kan ofullständiga uppgifter göras mer fullständiga med hjälp av information från andra tabeller i samma formulär. Uppenbart felaktiga uppgifter kan korrigeras på liknande sätt eller genom kontrollsummeringar. För en detaljerad redogörelse för hur detta problem har hanterats, se avsnitt 5.

Osäkerheten om Tabellverkets fullständighet och kvalitet motiverar att parallella urval från materialet görs, som inbördes kan jämföras. Principerna för dessa urval presenteras i nästa avsnitt.

3. Urvalskriterier för datauttagen

För alla datauttagen har gemensamma kriterier tillämpats när det gäller undersökningsperioden och den ekonomisk-strukturella karaktären på de geografiska enheterna. Undersökningsperioden är från den 1 januari 1751 till den 31 december 1859 och endast renodlade landsbygds- respektive stadsenheter finns med i undersökningen. Som framgår av tabell 1 rör det sig om ett mycket litet antal geografiska enheter som faller bort.

I övrigt görs datauttagen enligt tre olika urvalsprinciper som baseras på en genomgång av datafiler som visar hur tabellverksmaterialet finns organiserat i DDB:s databas. Datauttag A är det mest kompletta, men också det som är mest osäkert beträffande förekomsten av databortfall – det kan inte utan ett stort kontrollarbete sägas om populationen är homogen över hela perioden 1751–1859. Det är dock, inte minst arbetsmässigt, tilltalande att konstruera en population utifrån den statistik som finns bevarad för alla församlingar/pastorat i ett visst län. Datauttag B och C avser delbefolkningar utan luckor i statistiken och kräver därför en större arbetsinsats. De ger därigenom en säkrare bild av befolkningsutvecklingen, och med hjälp av uttagen B och C kan fullständigheten och kvalitén hos uttag A lättare avgöras.

Uttag A tar hänsyn till problem 1 i avsnitt 2, men utgår hypotetiskt från att problem 2 är litet. Om bortfallet av tabeller i huvudsak beror på att församlingar under vissa perioder slås samman till pastorat, så bör en sammanslagning av tabellerna för alla geografiska enheter i ett län ge en god bild av länsbefolkningens storlek och förändring.¹⁴ Ungefär samma population följs i så fall under hela undersökningsperioden. Uttagen B och C tar också hänsyn till problem 1, men utgår dessutom från att problem 2 är stort. Datauttag C innehåller samma delpopulation under hela undersökningsperioden, medan när det gäller uttag B olika populationer för delperioder är länkade till varandra. För varje delperiod är population en och densamma. Problem 3 är av mindre art och har hanterats löpande när uttaget designats – uttag A, B respektive C skiljer sig inte speciellt mycket i detta avseende.

3.1. Datauttag A – totalbefolkningen

Datauttag A består av befolkningen i samtliga församlingar och pastorat inom ett län, vilka förekommer i mortalitetstabellerna och i folkmängdstabellerna. På så vis rör det sig om länens totalbefolkning, så som den framträder i källmaterialet.¹⁵ Under Tabellverkets första år gjordes folkräkningar varje år, men snart övergick man till ett system med folkräkningar vart tredje år och från 1775 vart femte år. För detta uttag har, med början 1751, beteckningen huvudfolkräkningsår använts för år då den absoluta merparten av församlingarna/pastoraten genomförde folkräkningar: 1751, 1754, 1757, 1760, 1763, 1766, 1769, 1772, 1775, 1780, 1785, 1790, 1795, 1800, 1805, 1810, 1815, 1820, 1825, 1830, 1835, 1840, 1845, 1850, 1855. (Se tabell 3.)

Som nämnts ovan, var det emellertid inte alla församlingar och pastorat som gjorde sin folkräkning under huvudfolkräkningsåret, utan några gjorde det i stället vid en tidigare eller senare tidpunkt. Vissa försam-

¹⁴ Det enda reella problemet är i så fall om församlingar som tillhör *olika* län sammanslogs till ett pastorat.

¹⁵ Jämförelser kommer att göras med länsbefolkningarna i Sundbärg 1910 och i tabellverkets länssammandrag för att få en bild av om det vid sammanslagningen skett något bortfall och i så fall storleken på detta.

Tabell 3. Samtliga folkräkningsår, "huvudfolkräkningsår" samt antalet församlingar och pastorat med avvikande folkräkningsår.

Samtliga folkräknings- år	Antal geogr. enheter med folkräkning	"Huvud- folkräknings- år"	Antal geogr. enheter som ej deltog i huvud- folkräkningen
1749	1550		32
1750	1639		22
1751	1652	x	
1752	694		11
1753	265		15
1754	1477	x	
1755	413		169
1756	189		15
1757	1381	x	
1758	398		273
1759	140		7
1760	1651	x	
1761	84		5
1762	83		2
1763	1656	x	
1764	63		6
1765	63		4
1766	1640	x	
1767	44		7
1768	48		3
1769	1639	x	
1770	32		5
1771	42		6
1772	1587	x	
1773	911		34
1774	3		0
1775	1683	x	
1776	31		29
1777	3		2
1778	3		1
1779	8		5
1780	1714	x	
1781	7		7
1782	1		1
1783	2		2
1785	1755	x	
1790	1733	x	
1795	1823	x	
1796	4		4
1799	1		0
1800	1795	x	
1801	5		4
1802	3		0
1803	1		0
1805	1942	x	
1806	5		5
1810	1979	x	
1811	4		4
1815	1972	x	
1816	3		3
1820	1974	x	

forts.

Samtliga folkräknings- år	Antal geogr. enheter med folkräkning	"Huvud- folkräknings- år"	Antal geogr. enheter som ej deltog i huvud- folkräkningen
1825	1933	x	
1826	6		6
1830	1947	x	
1831	1		1
1835	1918	x	
1836	2		2
1840	1928	x	
1844	1		0
1845	1931	x	0
1846	2		2
1850	1911	x	
1851	1		1
1855	1890	x	
Antal	49376	48681	695
Procentuell andel		98,6	1,4

Källa: DDB:s tabellverksdatabas.

Tabell 4: Huvudfolkräkningsår till vilka folkräkningar under avvikande år hänförs.

Huvud- folkräknings- år	Avvikande folkräknings- år
1751	1749, 1750, 1752
1754	1753, 1755
1757	1756, 1758
1760	1759, 1761
1763	1762, 1764
1766	1765, 1767
1769	1768, 1770
1772	1771, 1773
1775	1776, 1777
1780	1778, 1779, 1781 1782
1785	1783
1790	--
1795	1796
1800	1799, 1801
1805	1806
1810	1811
1815	1816
1820	--
1825	1826
1830	1831
1835	1836
1840	--
1845	1846
1850	1851
1855	--

Källa: DDB:s tabellverksdatabas.

lingar och pastorat gjorde dock folkräkning flera år i följd. Av tabell 3 framgår hur många av de geografiska enheterna som inte deltog i huvudfolkräkningen utan i stället gjorde det under ett avvikande år (högra kolumnen). Speciellt under 1750-talet och i viss mån även 1770-talet var denna avvikelse så stor att man måste ta hänsyn till bortfallet. I uttag A hänförs därför församlingar och pastorat med avvikande folkräkningsår i folkmängdstabellerna till närmaste huvudfolkräkningsår (se tabell 4). Förfarandet innebär t.ex. att till länsfolkmängden under huvudfolkräkningsåret 1850 adderas folkmängden för den församling/pastorat som gjorde sin folkräkning år 1851 (se tabell 3). Detta ger upphov till en smärre skevhet i befolkningsstrukturen, eftersom befolkningen i denna församling var ett år äldre än vad den var under huvudfolkräkningsåret, men felet blir förmodligen mindre än om folkmängden för den avvikande geografiska enheten helt hade utelämnats.

3.2. Datauttag B – länkade delpopulationer

Datauttag B består av nio länspopulationer som studeras för delperioder och är länkade till varandra. Varje länspopulation är homogen under den delperiod den studeras, dvs. de ingående församlingarna/pastoraten har obrutna serier av mortalitets- och folkmängdstabeller (huvudfolkräkningsår) för delperioden, och sammanlänkningen av två populationer sker vid en huvudfolkräkning som är gemensam för två delperioder. Huvudfolkräkningsåren är desamma som för uttag A. Delperioderna har valts för att få med ett tillräckligt stort antal geografiska enheter, mellan 1.000 och 1.500 stycken, och uppgår till nio:

1751–1772

1772–1775

1775–1780

1780–1790

1790–1800

1800–1810

1810–1820

1820–1840

1840–1859 (1860)

Alla delperioderna inleds och avslutas med en folkräkning, utom den sista, och rymmer ett olika antal folkräkningar. Delperioden 1840–1859 ansluter till den årliga statistiken och folkräkningen för år 1860 från SCB.

Jämfört med uttag A består uttag B av färre församlingar och pastorat, men kvalitén på data är högre eftersom endast geografiska enheter med obrutna serier av formulär ingår. Man kan säga att uttag B utgör

Tabell 5: Antal geografiska enheter med folkmängdstabeller för alla huvudfolkräkningsår under en delperiod.

Period	Stad	Landsbygd	Totalt
1751-1772	17	1093	1123
1773-1775	24	1287	1328
1776-1780	31	1515	1564
1781-1790	31	1470	1520
1791-1800	42	1358	1416
1801-1810	53	1361	1416
1811-1820	96	1677	1777
1821-1840	94	1490	1589
1841-1859	105	1569	1681
1752-1859	6	400	406

Källa: DDB:s tabellverksdatabas.

Tabell 6: Antal geografiska enheter med mortalitetstabeller för varje år under en delperiod.

Period	Stad	Landsbygd	Totalt
1752-1772	41	1376	1435
1773-1775	33	1072	1117
1776-1780	48	1569	1632
1781-1790	46	1458	1518
1791-1800	39	1308	1359
1801-1810	34	1331	1366
1811-1820	67	1580	1649
1821-1840	58	1416	1479
1841-1859	67	1428	1500
1752-1859	5	338	344

Källa: DDB:s tabellverksdatabas.

ett mellanting mellan uttag A, som innehåller samtliga församlingar och pastorat som förekommer i mortalitets- och folkmängdstabellerna under perioden 1751–1859 och uttag C, som består av geografiska enheter med bevarade folkmängdstabeller från *alla* huvudfolkräkningsåren och mortalitetstabeller för *hela* perioden.

Som framgår av tabell 5 och 6 är det mellan 1.100 och 1.650 församlingar och pastorat som saknar luckor i mortalitetstabellerna för de olika delperioderna. Motsvarande antal varierar när det gäller folkmängdstabeller under huvudfolkräkningsåren mellan 1.100 och 1.800. Eftersom kravet på uttag B är att en församling/pastorat skall ha kompletta såväl mortalitets- som folkmängdstabeller, minskar antalet något

vid en samkörning, men antalet ingående församlingar är ändå betryggande stort för de olika delperioderna. Urvalet motsvarar mellan en tredjedel och hälften av landets församlingar.

3.3. Datauttag C – samma population 1751–1859

Datauttag C består av befolkningen i de geografiska enheter inom ett län, vilka finns representerade i *samtliga* folkmängdstabeller (huvudfolkräkningsår) och mortalitetstabeller under hela perioden 1751–1859. Huvudfolkräkningsåren är desamma som i uttag A.

Uttag C består alltså av samma population under hela undersökningsperioden. Detta är naturligtvis en styrka, men samtidigt är urvalet för litet för att ge en fullgod bild av de totala regionala variationerna. Som framgår av tabell 7 rör det sig allt som allt inte om mer än 174

Tabell 7: Geografiska enheter med samtliga folkmängdstabeller (huvudfolkräkningsår) och som saknar luckor i mortalitetstabellerna.

	LÄN	LANDSBYGD	STAD
1	Stockholm stad	0	0
2	Stockholms län	4	0
3	Uppsala län	0	0
4	Södermanlands län	15	0
5	Östergötlands län	42	0
6	Jönköpings län	9	0
7	Kronobergs län	2	0
8	Kalmar län	28	0
9	Gotlands län	1	0
10	Blekinge län	4	0
11	Kristianstads län	10	0
12	Malmöhus län	18	0
13	Hallands län	7	0
14	Göteborgs- och Bohus län	0	0
15	Älvsborgs län	0	0
16	Skaraborgs län	2	0
17	Värmlands län	1	0
18	Örebro län	4	1
19	Västmanlands län	15	0
20	Kopparbergs län	9	0
21	Gävleborg län	2	0
22	Västernorrlands län	0	0
23	Jämtlands län	0	0
24	Västerbottens län	0	0
25	Norrbottens län	0	0

Källa: DDB:s tabellverksdatabas.

geografiska enheter, varav 173 på landsbygden och en i staden. Av enheterna är 172 församlingar och två pastorat. För många län är antalet församlingar litet i förhållande till det totala antalet församlingar (se tabell 2) och en del län är inte alls representerade i uttag C. Det främsta motivet att ta med uttag C är att det för de län där det är möjligt utgör en jämförelse som tjänar till att bestämma kvalitén hos uttag A.

4. Variabler

De datauttag som beskrivits ovan innehåller följande variabler hämtade från folkmängds- och mortalitetstabellerna i DDB:s tabellverksdatabas.¹⁶ Variablerna beskrivs mer ingående nedan.

1. Folkmängden uppdelad efter kön vid folkräkningarna.
2. Folkmängden uppdelad efter kön och ålder vid folkräkningarna.
3. Folkmängden uppdelad efter kön och civilstånd vid folkräkningarna.
4. Antalet under året födda efter kön 1751–1859.
5. Antalet under året döda uppdelat efter kön 1751–1859
6. Antalet under året döda uppdelat efter kön och ålder 1751–1859
7. Antalet under året döda uppdelat efter kön och civilstånd 1751–1859.
8. Antalet under året ingångna äktenskap 1751–1859.
9. Antalet under året ingångna äktenskap uppdelat efter makarnas respektive civilstånd 1802–1859.
10. Antalet under året genom döden upplösta äktenskap 1751–1859.
11. Antalet under året genom döden upplösta äktenskap efter vilken av makarna som dör 1802–1859.
12. Antal under året ingångna äktenskap uppdelat efter vigselmånad 1750, 1800, 1850.

LÄN

De olika geografiska enheterna har i datauttaget sammanslagits till 25 län i enlighet med länsindelningen vid mitten av 1800-talet. De använda länsbeteckningarna framgår av tabell 7 ovan.

¹⁶ En mer utförlig redovisning av hur datauttaget genomförts finns i Egerbladh & Sou 2002-12-20 och Egerbladh & Sou 2003-02-18.

EKONOMISK STRUKTUR

Sammanläggningen av geografiska enheter har skett separat för landsbygden respektive städerna. Enheter av blandad natur eller som på annat sätt är speciella finns ej med i uttaget. Som framgår av tabell 1 rör det sig om ett femtiotal geografiska enheter som på detta sätt bortfaller.

ÅR

Uppgifter har hämtats från mortalitetstabellerna för samtliga år 1751–1859 och från folkmängdstabellerna för huvudfolkräkningsåren (och för uttag A kompletterat med uppgifter från enheter som genomförde en folkräkning under ett anslutande år i stället).

KÖN

Hela tabellverksmaterialet är uppdelat efter kön, dvs. på män och kvinnor.

ÅLDER

Åldersuppdelningen i datauttagen är i enlighet med de tabellformulär som användes vid olika tidpunkter och varierar därför något. Från dessa skapas en åldersuppdelning på femårs åldersgrupper från 0/4 år till 90/w år, där den sista åldersgruppen är öppen. När det gäller dödligheten uppdelas döda barn 0/4 år på tre grupper: 0 år, 1/2 år och 3/4 år. Den anorlunda åldersgrupperingen för personer under 10 år (0 år, 1/2 år, 3/7 år och 8/9 år) i folkmängdstabellen vid folkräkningen 1855 kommer att föranleda en särskild skattning av befolkningen 0/4 år och 5/9 år för detta år.

CIVILSTÅND

Civilstånd anges i datauttagen i enlighet med formulären för folkräkningar som barn och ungdomar 0/14 år, ogifta 15/w år, gifta och änkelingar/änkor. Från dessa kategorier skapas för personer som är 15 år och äldre kategorierna ogifta och någonsin gifta.

När det gäller folkmängden och antalet under året döda finns under perioden 1751–1801 i tabellformulären en annan uppdelning av den ogifta befolkningen – man skiljer mellan å ena sidan barn 0/9 respektive 0/10 år och å andra sidan ungdomar och ogifta 10 respektive 11 år och äldre. Genom att anta att alla under 15 år var ogifta, kan man från andra tabeller med åldersuppgifter generera gruppen ogifta 15/w år för att få en enhetlig civilståndskategorisering för hela undersökningsperioden. Under perioden 1749–1801 finns i dödlighetstabellerna ingen särredovisning av döda änkor och änkelingar, utan dessa ingår i kategorin ”gift folk”. Men eftersom avsikten i föreliggande projekt är att beräkna an-

delen ogifta spelar detta inte någon roll – gifta och tidigare gifta kommer att sammanställas till kategorin ”någonsin gifta”. Det finns ytterligare ett problem med uppgifterna om dödligheten efter civilstånd. Under perioden 1802–1830 saknas i mortalitetstabellerna uppgifter om under året döda gifta personer. Eftersom övriga civilståndskategorier anges eller kan genereras utifrån åldersuppgifter (se ovan), kan dock antalet döda gifta beräknas som skillnaden mellan totalsumman döda och de kända kategorierna.

Antalet ingångna giftermål finns med i datauttagen för hela perioden 1751–1859 och antalet personer som gifter sig blir sålunda detta antal gånger två. Civilståndet för de kontrahenter som ingår giftermål framgår dock inte av källtabellen i Tabellverket. Inte förrän från 1802 framgår detta av en annan tabell. I datauttaget kategoriseras i enlighet med formulären från 1802 personer som ingår äktenskap efter sitt civilstånd vid vigseln i kombination med makens/makans civilstånd vid samma tillfälle. Civilståndskategorierna som används är ogift och änka/änkling. På så vis kan man under perioden 1802–1859 skilja mellan första giftet och omgiften. Eftersom det för perioden före 1802 saknas uppgifter i Tabellverket om detta, måste antaganden om proportionerna mellan första giften och omgiften göras för att generera ett årligt antal förstagiften.

5. Något om kvaliteten på data

I vissa fall har det vid sammanslagningen av sockentabeller efter läns-tillhörighet visat sig att enskilda tabeller inte varit ifyllda alls av prästen eller att de varit ofullständigt eller felaktigt ifyllda. Som exempel på en ”felaktighet” kan nämnas att den av prästen angivna summan i tabellen inte stämmer med den redovisade fördelningen. Under den process där datauttagen gjordes, formulerades följande principer¹⁷ för att hantera dylika problem:

1. Om en variabel enbart avser en summa (utan någon fördelning, t.ex. efter ålder eller civilstånd), har den summa som prästen angivit i tabellen använts, utom i sådana fall då summan varit noll eller uppenbart felaktig. I så fall har, om möjligt, uppgifter från en annan tabell i samma formulär använts för att generera en summa.

¹⁷ Principerna för att i största möjliga mån korrigera för databortfall eller felaktigheter har huvudsakligen utformats av ansvariga vid DDB som har stor kunskap om källmaterialet och dess brister och godkänts av mig inför datauttagen. I detta sammanhang har, inom ramen för DDB:s ordinarie verksamhet, kontroller och uppdateringar av Tabellverksdatabasen gjorts.

2. Om en variabel avser både en fördelning och en summa, har uppgifterna om fördelningen hämtats från källtabellen ifråga, medan summan har genererats utifrån fördelningen.
3. Om en variabel avser både en fördelning och en summa och fördelningen saknas, har uppgiften om summan hämtats från tabellen ifråga. Om information om såväl fördelning som summa saknas i den aktuella tabellen, har summan, om möjligt, genererats utifrån andra tabeller i samma formulär.

I tabell 8–10 visas omfattningen av olika typer ofullständigheter i Tabellverket. I sådana fall där det sker en uppdelning efter kön, genererar varje tabell två dataposter. Detta gäller folkmängdens fördelning efter ålder och civilstånd och antalet födelser och dödsfall uppdelat efter ålder och civilstånd. Tabellerna för giftermål (ingångna, upplösta, vigselmånad) avser vigda par, varför antalet dataposter motsvarar antalet tabeller.

Som framgår av tabell 8–10 är problemet med ofullständiga data litet. Relativt sett är det genomgående minst för uttag C, medan det är något större för uttag B och störst för uttag A. Den vanligaste varianten av ofullständiga data är att summor finns angivna i tabellerna, medan fördelningen t.ex. efter ålder eller civilstånd saknas. När det gäller fördelningen av födda avses uppdelningen på äkta och oäkta börd, varför denna ofullständighet för vårt syfte är betydelselös.

Beträffande förekomsten att summan i en tabell är noll är detta ett reellt problem när det gäller folkmängdstabellerna eftersom det är orealistiskt att tänka sig att folkmängden vid någon tidpunkt varit noll. Som framgår av tabell 8–10 är emellertid problemet negligerbart – i uttag A förekommer det endast i 11 av 90.334 poster. Däremot är förekomsten av nollsummor mer frekvent för uppgifterna om vigslar och upplösta äktenskap i mortalitetstabellerna. I uttag A motsvarar denna förekomst 2–4 procent av dataposterna. Här rör det sig dock inte om något verkligt problem, eftersom man gott kan tänka sig att det i enskilda mindre församlingar under vissa år inte ingicks några giftermål alls eller att inga äktenskap upplöstes genom döden.

Förekomsten att prästen inte alls fyllt i en speciell tabell kan tolkas på samma sätt. Detta innebär en reell informationsförlust när det gäller folkmängdstabeller och uppgifter om de dödas fördelning efter ålder respektive civilstånd. Däremot är det inte orealistiskt att tänka sig att i små församlingar tabellen vissa år lämnades tom därför att inga födselar, giftermål eller upplösning av giftermål faktiskt skett under det gångna året.

Tabell 8: Ofullständiga data i datauttaget från folkmängds- och mortalitetstabellerna: Uttag A.

	Folkmängd efter ålder	Folkmängd efter civilstånd	Antal födda	Antal döda efter ålder	Antal döda efter civilstånd	Antal ingångna giftermål	Antal upplösta giftermål	Vigsel- månad
Enligt förväntning	90.122	90.301	403.095	399.285	392.295	196.798	193.182	15.933
Summor finns, men fördelningen saknas	158	19	3.078	1.499	3.852	386	4	-
Data för ett av könen saknas	-	-	-	-	-	-	-	-
Fördelningen är ej komplett	39	-	-	48	-	-	-	-
Summan är noll	11	-	-	-	-	4.203	8.712	-
Specialfall	4							
Summa poster	90.334	90.320	406.173	400.832	396.147	201.387	201.897	15.933
Summa tabeller	45.167	45.161	203.990	202.703	203.730	201.387	201.897	15.933
Tabellen är inte ifyllt alls	40	46	383	1.670	643	2.986	2.476	-

Källa: Egerbladh & Sou 2002-12-20; Egerbladh & Sou 2003-02-18

Tabell 9: Ofullständiga data i datauttaget från folkmängds- och mortalitetstabellerna: Uttag B.

	Folkmängd efter ålder	Folkmängd efter civilstånd	Antal födda	Antal döda efter ålder	Antal döda efter civilstånd	Antal ingångna giftermål	Antal upplösta giftermål	Vigsel- månad
Enligt förväntning	83.098	83.200	264.659	262.644	257.808	129.437	127.396	10.797
Summor finns, men fördelningen saknas	83	14	1.610	749	1.968	191	2	-
Data för ett av könen saknas	-	-	-	-	-	-	-	-
Fördelningen är ej komplett	43	-	-	23	-	-	-	-
Summan är noll	-	-	-	-	-	2.546	5.104	-
Specialfall	2							
Summa poster	83.226	83.218	266.269	263.416	259.776	132.174	132.502	10.797
Summa tabeller	35.554	33.550	133.645	133.047	133.497	132.174	132.502	10.797
Tabellen är inte ifyllt alls	14	18	149	747	297	1.620	1.292	-

Källa: Egerbladh & Sou 2002-12-20; Egerbladh & Sou 2003-02-18

Tabell 10: Ofullständiga data i datauttaget från folkmängds- och mortalitetstabellerna: Uttag C.

	Folkmängd efter ålder	Folkmängd efter civilstånd	Antal födda	Antal döda efter ålder	Antal döda efter civilstånd	Antal ingångna giftmål	Antal upplösta giftmål	Vigsel- månad
Enligt förväntning	8.936	8.938	37.518	37.125	36.729	18.447	18.276	2.140
Summor finns, men fördelningen saknas	10	-	-	70	190	25	-	-
Data för ett av könen saknas	-	-	-	-	-	-	-	-
Fördelningen är ej komplett	-	-	-	-	-	-	-	-
Summan är noll	2	-	-	-	-	177	422	-
Specialfall								
Summa poster	8.948	8.938	37.518	37.195	36.919	18.668	18.698	2.140
Summa tabeller	4.474	4.469	18.787	18.685	18.773	18.668	18.698	2.140
Tabellen är inte ifyllt alls	1	6	8	105	22	127	97	-

Källa: Egerbladh & Sou 2002-12-20; Egerbladh & Sou 2003-02-18

Efter denna genomgång av vilka data från DDB:s tabellverksdatabas som ingår i undersökningen och hur uttaget skett, kan konstateras att de kvarstående problemen med data, sedan uttagen A–C genomförts, är förhållandevis små. De bör inte i nämnvärd utsträckning hämma den tillbakaskrivning av länsbefolkningarna som är planerad eller andra delar av analysen om det regionala giftermålsmönstret.

6. Avslutning

Datauttaget är avsett att användas för en kartläggning och analys av regionala skillnader i giftermålsmönstret i Sverige. Den datamängd som beskrivs i punkterna 1–9 i avsnitt 4 kommer att användas för en successiv tillbakaskrivning av länens befolkningar uppdelade på kön, ålder och civilstånd från vad som är känt i folkräkningen 1870 till 1750. Därigenom kan andelen ogifta i åldern 15/50 år, uppdelat efter femårs åldersgrupper, beräknas och användas för att på indirekt väg beräkna den genomsnittliga giftermålsåldern.

I kombination med den datamängd som beskrivs i punkterna 10–12 kan dessa data också användas för en kartläggning och analys av det regionala mönstret när det gäller giftermålen i vidare bemärkelse, t.ex. eventuella skillnader i giftermålsfrekvensen och omgiftesfrekvensen eller i vigslarnas fördelning över året.

Allt eftersom arbetet med att skatta och analysera den regionala giftermålsåldern fortskrider (parallellt med analysen av olika övriga aspekter av giftermålsmönstret), kommer datauttaget att diskuteras mer ingående, i relation till de metoder som används.

Källor och litteratur

Digitalt källmaterial

Datauttag från tabellverkdbasen, Demografiska Databasen i Umeå.

Opublicerat källmaterial

Inez Egerbladh & Agneta Sou, ”Dokumentation till uttag C”. Demografiska Databasen i Umeå, 2002-12-20.

Inez Egerbladh & Agneta Sou, ”Dokumentation till uttag B och A”. Demografiska Databasen i Umeå, 2003-02-18.

Inez Egerbladh, ”Svar på dina frågor. Synpunkter på din uppsats”. Demografiska Databasen i Umeå, 2003-09-24.

Internet

Demografiska databasens i Umeå, web-sida över Tabellverket, www.ddb.umu.se/tabellverk/, 2003-07-27.

– *Introduktion*

VAD ÄR TABELLVERKET?

HISTORIK

LITTERATURGUIDE

– *Material*

STATISTIKOMRÅDEN

FORMULÄRTYPER

INNEHÅLL I FOLKMÄNGDSTABELLERNA

INNEHÅLL I MORTALITETSTABELLERNA

ORIGINALFORMULÄR

ANVISNINGAR FÖR FORMULÄR

Tabellverkets tryckta formulär

MORTALITETSTABELLER

TAB. I. UTDRAK AF FÖRSAMLINGS KYRKO-BOK uti HÄRAD LÄN, och STIFT, öfver the therstedes FÖDDE och DÖDE, samt NYGIFTE Personer, År (1749-1773)

TAB. II. UTDRAK FÖRSAMLINGS KYRKO-BOK öfver the therstedes DÖDE Personer, År efter vilka Classer af Åldren, jämte the Sjukdomar och Tillfälligheter, hvarigenom the aflidit. (1749-1773)

TAB. I. År 17..... FÖRTECKNING på alla, i för hvar månad Födde och Döde Personer, samt Ingångne och uplöste Giftermål. (1774-1801)

TAB. II. År 17..... FÖRTECKNING på alla i detta år afledne, efter åldarne samt sjukdomarnas art och beskaffenhet. (1774-1801)

Formulär för Mortalitetens antecknande både i Städerne och på landet. (1802-1820)

Formulär för Mortalitetens antecknande både i Städerne och på landet. (1821-1830)

Formulär för Nativitetens och Mortalitetens antecknande både i Städerne och på Landsbygden. (1831-1859)

FOLKMÄNGDSTABELLER

TAB. III. NODIG UNDERRÄTTELSE Om FÖRSAMLINGS Invånares Tilväxt uti STIFT, genom hälsosamma inrättningar, eller Aftagande genom Sjukdomar, Hunger och Vanskötsel, samt brist på nyttige näringsfång, befunnen

efter förljande fördelning av Ålder, Kön och Giftermål, samt Stånd och Omständigheter. (1749, 1750, 1751, 1754, 1757, 1760, 1763, 1766, 1769, 1772, 1773)
 TAB. III. År 17.... FÖRTECKNING efter Ålder, Kön och Giftermål på all i
 varande Personer, jemte några Hushålls-omständigheter. (1775,
 1780, 1785, 1790, 1795, 1800)
 Formulär för Folkmängdens antecknande på Landsbyggden. (1805, 1810, 1815,
 1820)
 Formulär för Folkmängdens antecknande på Landsbyggden. (1825, 1830, 1835)
 Formulär för Folkmängdens antecknande på Landsbyggden. (1840, 1845, 1850,
 1855)
 Formulär för Folkmängdens antecknande i Städerne. (1805, 1810, 1815, 1820)
 Formulär för Folkmängdens antecknande i Städerne. (1825, 1830, 1835)
 Formulär för Folkmängdens antecknande i Städerne. (1840, 1845, 1850, 1855)

Litteratur

- Arosenius, Edvard (1928), *Bidrag till det svenska Tabellverkets historia*. Stockholm: P.A. Norstedt & Söner.
- Befolkningsutvecklingen under 250 år. Historisk statistik för Sverige*. Stockholm: SCB 1999.
- Berg, Fredrik Theodor (1862/65), "Till Statistiska embedsverkets historia och organisation", *Statistisk Tidskrift*, vol. 1 & 2.
- Fridlitzius, Gunnar & Ohlsson, Rolf (1985), *Folket i tabellerna. Svensk befolkningsstatistik 1749–1859*. Ekonomisk-historiska institutionen, Lunds universitet.
- Historisk statistik för Sverige. Del 1. Befolkning. Andra upplagan. 1720–1967*. Stockholm: SCB 1969.
- Kangas, Ulla (1986), *Mortalitet- och folkmängdstabeller. Källbeskrivning*. Umeå: Demografiska Databasen Umeå-Haparanda.
- Lundh, Christer (2003), *Utvärdering av en metod att beräkna andelen ogifta och giftermålsåldern i Sverige före 1870*. Lund Papers in Economic History, nr. 86. Lund.
- Sköld, Peter (2001), *Kunskap och kontroll. Den svenska befolkningsstatistikens historia*. Umeå: Demografiska Databasen i Umeå.
- Sundbärg, Gustav (1876), "Befolkningsstatistiska tabeller över Sveriges län", *Statistisk Tidskrift* 1876, nr 2.
- Sundbärg, Gustav (1910), *Ekonomisk-statistisk beskrifning öfver Sveriges olika landsdelar. Emigrationsutredningen. Bilaga V. Bygdestatistik*. Stockholm: Kungl. Boktryckeriet/P.A. Norstedt & Söner.
- Öhngren, Bo (1977), *GEOKOD. En kodlista för den administrativa indelningen i Sverige 1862-1951*. Studia historica Upsaliensia, vol. 86. Uppsala/Stockholm: Uppsala universitet & Almqvist & Wiksell International.

Lund Papers in Economic History

2002

72. Lars Pettersson & Daniel Sjölin, Socialt kapital, nyföretagande och ekonomisk tillväxt. En jämförelse mellan några kommuner i Öresundsregionen. */Education and the Labour Market/*
73. Anders Nilsson, Yrkesutbildning och kommunal utveckling. Om yrkesutbildningens betydelse i kommunala strategier för ekonomisk tillväxt. */Education and the Labour Market/*
74. Paulina Morel-Astorga, Patterns of Entrepreneurship. Development of Chilean Wine Industry 1850-2000. */Development Economics/*
75. Grethe Banggaard, Fattigforsorgen på landet 1763-1894: Fem sogne i Skåne. */Population Economics/*
76. Grethe Banggaard, Sygdom og Sundhed: Offentlige indgreb og deres virkninger i Sydsverige, ca. 1750-1894. */Population Economics/*
77. Martin Dribe & Paul Nystedt, Information, Trust and Diffusion of Smallpox Vaccination: The Case of Scania, Sweden 1802-1835. */Population Economics/*
78. Tommy Bengtsson & Martin Dribe, Fertility Response to Short-term Economic Stress: Deliberate Control or Reduced Fecundability? */Population Economics/*
79. Martin Dribe, Dealing with Economic Stress Through Migration: Lessons from Nineteenth Century Rural Sweden. */Population Economics/*
80. Martin Dribe & Christer Lundh, People on the Move: Determinants of Servant Migration in Nineteenth Century Sweden. */Population Economics/*
81. Martin Dribe & Maria Stanfors, Leaving Home in Post-War Sweden: A Micro-level Analysis of the Determinants of Leaving the Parental Home in Three Birth Cohorts. */Population Economics/*
82. Tommy Bengtsson & Martin Dribe, New Evidence on the Standard of Living in Sweden during the 18th and 19th Centuries: Long-term Development of the Demographic Response to Short-term Economic Stress among Landless in Western Scania. */Population Economics/*
83. Tommy Bengtsson & Kirk Scott, Immigrant Consumption of Sickness Benefits in Sweden, 1981 – 1991. */Population Economics/*

2003

84. Christer Lundh, Life Cycle Servants in Nineteenth Century Sweden – Norms and Practice. */Population Economics/*
85. Christer Lundh, Regional Variations in Age at First Marriage in Sweden, 1870 – 1900. */Population Economics/*
86. Martin Dribe, Childbearing History and Mortality in Later Life: Comparing Men and Women in Southern Sweden, 1766–1895 */Population Economics/*
87. Tobias Karlsson, Tidiga svenska vinstdelningssystem. Med särskilt avseende på Höganäs stenkolsbolag 1889–1902 och Kropps aktiebolag 1889–1894. */General Issues/*
88. Christer Lundh, Swedish Marriages. Customs, Legislation and Demography in the Eighteenth and Nineteenth Centuries. */Population Economics/*
89. Christer Lundh, Utvärdering av en kohort metod att beräkna andelen ogifta efter ålder i Sverige före 1870. */Population Economics/*
90. Christer Lundh, En beräkning av andelen ogifta efter ålder och giftermålsåldern i Sveriges län år 1860. */Population Economics/*
91. Christer Lundh, Den regionala befolkningsstatistiken i Tabellverket – en databeskrivning. */Population Economics/*

Lund Papers in Economic History are published by the Department of Economic History, Lund University, Sweden. This series replaces the former series under the title *Meddelande från ekonomisk-historiska institutionen, Lunds universitet*. The change of name reflects the orientation of the series towards an international readership. The series is multilingual, but the majority of the working papers appear in English.

Lund Papers in Economic History include papers in the following topic areas:

General Issues

Development Economics

Education and the Labour Market

Population Economics

Lund Papers in Economic History are published as occasion arises, not at fixed intervals. Printed issues are distributed to libraries. From 1999 and onwards, full-text electronic issues are also available on www.ekh.lu.se. Those who would be interested in receiving information by email on new issues of **Lund Papers in Economic History** are requested to send an email message to Lund.Papers@ekh.lu.se.

LUND
UNIVERSITY